

Nr 34

Socialförsäkringsutskottets betänkande i anledning av motion om åtgärder mot könsdiskriminering.

I motionen 1971:339 av herrar Björk i Gävle och Andersson i Nybro (båda c) har hemställts »att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t anhåller om översyn av förekommande lagstiftning, vari individer av olika kön behandlas olika när det gäller rättigheter och skyldigheter».

Bakgrund

Spridda författningar för olika delar av samhällslivet, bl. a. inom socialförsäkringens och arbetarskyddets områden, innehåller regler som gör åtskillnad mellan män och kvinnor. Dessa regler belyses i det följande. I samband därmed lämnas en redogörelse för tidigare riksdagsbehandling av hithörande frågor, för lagändringar som nyligen gjorts i syfte att åstadkomma jämställdhet mellan könen samt för det reformarbete som alltjämt pågår på området.

I anledning av motioner i ämnet behandlade 1967 års riksdag frågan om jämställdhet mellan män och kvinnor inom *socialförsäkringssystemet*. Motionärerna berörde ett flertal bestämmelser i lagen om allmän försäkring, enligt vilka män och kvinnor behandlades olika, exempelvis reglerna om hemmafruförsäkring och barntillägg inom sjukförsäkringen och bestämmelserna om änkepension och hustrutillägg inom den allmänna pensioneringen. På hemställan av andra lagutskottet (2LU 1967:38) beslöt riksdagen att hos Kungl. Maj:t begära utredning av frågan. Utredningsuppdraget överlämnades sedermera, såvitt gällde frågan om jämställdhet mellan män och kvinnor inom sjukförsäkringen till familjepolitiska kommittén och beträffande övriga frågor till pensionsförsäkringskommittén.

Vad gäller frågan om jämställdhet mellan män och kvinnor inom *sjukförsäkringen* biföll fjolårets riksdag en proposition i ämnet, utarbetad på grundval av ett förslag från familjepolitiska kommittén. Propositionen innebar huvudsakligen att den dittillsvarande s. k. hemmafruförsäkringen omvandlades till en hemmakeförsäkring och att de könsberoende reglerna om barntillägg slopades. Efter denna reform kvarstår inom sjukförsäkringen särbestämmelser för kvinnor i form av reglerna rörande *m o d e r s k a p s f ö r s ä k r i n g e n*. Dessa regler innebär att kvinnlig försäkrad under vissa villkor har rätt till, förutom moder-

skapspenning, tillägssjukpenning för sammanlagt 180 dagar under tid då kvinnan i anledning av barnsbörd avhåller sig från förvärvsarbete. Frågan om utformningen av det ekonomiska stöd som moderskapsförsäkringen ger under barnets första månader har ett nära samband med spörsmålet om eventuellt införande av vårdnadsbidrag. Frågorna kommer att behandlas av familjepolitiska kommittén i dess slutbetänkande. I det sammanhanget kommer kommittén — om dess ställningstagande i övrigt ger anledning därtill — att pröva även frågan om ändring av särregeln för kvinnor i 1945 års lag om förbud mot arbetstagares avskedande i anledning av äktenskap eller havandeskap. Enligt 2 § i denna lag får kvinnlig arbetstagare, som sedan minst ett år haft stadigvarande anställning hos arbetsgivaren, icke skiljas från anställningen på den grund att hon i samband med barnsbörd avhåller sig från arbetet under skälig tid, högst sex månader.

Inom den allmänna pensioneringen finns ett flertal bestämmelser enligt vilka rätten till pensionsförmåner i vissa fall är beroende av köns-tillhörighet. De viktigaste av dessa regler gäller efterlevande makas rätt till ä n k e p e n s i o n. Motsvarande pensionsrätt för efterlevande man finns ej. En annan särregel av liknande karaktär avser h u s t r u t i l l - l ä g g, som efter inkomstprövning och under vissa andra villkor kan utgå till folkpensionärs hustru. Någon mot hustrutillägg svarande förmån finns ej för man i det fall hustrun åtnjuter pension. B a r n t i l l - l ä g g inom folkpensioneringen utgår till ålders- eller förtidspensionär, som har vårdnaden om eller stadigvarande sammanbor med barn under 16 år till sig eller sin hustru. Om pensionären är gift kvinna utgår ej tillägget.

Samtliga nu nämnda regler har behandlats av pensionsförsäkringskommittén i dess slutbetänkande »Familjepensionsfrågor m.m.» (SOU 1971: 19). Beträffande änkepensionen har kommittén funnit att denna bör ersättas med bl. a. en oberoende av kön utgående försörjarpension. Kommittén har dock ansett, bl. a. med hänsyn till det stora sociala behov änkepensioneringen alltjämt fyller, att med denna reform tills vidare bör anstå. Däremot har kommittén för omedelbart genomförande föreslagit att hustrutillägget ändras till ett maketillägg och att barntillägg skall kunna utgå även till gift kvinna, som uppbär egenpension. Kommitténs förslag är f. n. föremål för övervägande inom Kungl. Maj:ts kansli.

Arbetarskyddslagen innehåller särbestämmelser för kvinnlig arbetskraft. Som exempel kan nämnas 34 § i lagen, som föreskriver att kvinna icke må användas till arbete under jord i gruva eller stenbrott. Det ingår i uppdraget för den i föl tillsatta arbetsmiljöutredningen att pröva behovet av ifrågavarande bestämmelser. I direktiven uttalas bl. a. att den fortgående utvecklingen mot jämställdhet mellan män och kvinnor på arbetsmarknaden gör det naturligt att söka undvika särbestämmelser för den kvinnliga arbetskraften i arbetsrättslig lagstiftning.

Under fjolårets riksdag behandlades ett antal motioner med förslag till utredningar om bl. a. allmän lagstiftning mot könsdiskriminering och om lagstiftning mot könsdiskriminering på arbetsmarknaden. Motionerna avstyrktes av *allmänna beredningsutskottet* i dess av riksdagen godkända *utlåtande 1970: 56*. I utlåtandet erinrade utskottet inledningsvis om de riktlinjer för arbetsmarknadspolitik, som statsmakterna antagit år 1966 och som innebär bl. a. att någon särbehandling efter kön inte får förekomma när det gäller användningen av arbetsmarknadspolitikens medel. Utskottet pekade vidare på det reformarbete på området, som pågår inom den år 1969 tillkallade utredningen rörande den familjerättsliga lagstiftningen. Därvid hänvisade utskottet bl. a. till direktivuttalanden enligt vilka det inte finns anledning att avstå från att använda lagstiftningen om äktenskapet och familjen som ett av flera instrument i reformsträvandena mot ett samhälle där varje vuxen individ kan ta ansvar för sig själv utan att vara ekonomiskt beroende av anhöriga och där jämlikhet mellan män och kvinnor är en realitet. Utskottet berörde även de lagändringar som genomförts eller förbereddes inom socialförsäkringens område. Efter att ha framhållit att frågan om lagstiftning mot könsdiskriminering aktualiserats tidigare under vårriksdagen i samband med behandlingen av en proposition angående godkännande av en konvention om avskaffande av rasdiskriminering, m. m., fortsatte utskottet:

Utskottet har vid sina överväganden i denna fråga kommit till den uppfattningen att tillräckliga skäl f. n. inte föreligger för en allmän lagstiftning mot könsdiskriminering. Det torde stöta på stora svårigheter såväl att utforma som att upprätthålla en sådan lagstiftning och det kan mot bakgrunden av det inledningsvis anförda hävdas att en utveckling pågår som i förening med den ökade upplysning i hithörande frågor vilken kan förväntas genom bl. a. skolundervisningen bör kunna i väsentliga avseenden tillgodose motionernas allmänna syfte. Vad särskilt gäller förslaget om lagstiftning mot könsdiskriminering på arbetsmarknaden vill utskottet erinra om att, enligt ett av riksdagen godkänt uttalande i den ovannämnda propositionen om rasdiskriminering, i vårt land råder principen att lagbestämmelser skall användas för att reglera förhållandet mellan arbetsmarknadens parter endast i den mån problemen inte kan lösas avtalsvägen eller eljest särskilda skäl kan åberopas. Det borde således i första hand anförtröas arbetsmarknadens parter att frivilligt i samverkan se till att rasdiskriminering på arbetsmarknaden hindras. Enligt utskottets mening äger detta resonemang tillämplighet jämväl beträffande könsdiskriminering på arbetsmarknaden.

Utskottet

I förevarande motion kritiseras lagbestämmelser, som behandlar individer olika med hänsyn till kön. Motionärerna kräver en översyn av sådan lagstiftning i syfte att åstadkomma full jämställdhet mellan könen.

Den i motionen aktualiserade frågan har anknytning främst till vissa lagar på socialförsäkringens och arbetarskyddets områden.

Inom den allmänna pensioneringen gäller sålunda vissa särregler för män och för kvinnor. Hit hör i första hand bestämmelserna om änkepension och om hustrutillägg. Som exempel kan vidare nämnas den regel rörande barntillägg inom folkpensioneringen enligt vilken sådant tillägg inte kan utgå till pension som tillkommer gift kvinna. Samtliga nu nämnda regler har behandlats av pensionsförsäkringskommittén i dess under våren 1971 avgivna slutbetänkande. Kommittén förordar att änkepensionerna på sikt skall ersättas med bl. a. en av kön oberoende försörjarpension. Vidare föreslår kommittén att hustrutillägget omvandlas till ett maketillägg samt att särbestämmelsen i fråga om barntillägg slopas. Kommitténs förslag bereds f. n. inom Kungl. Maj:ts kansli.

På sjukförsäkringens område antogs förra året vissa lagändringar som syftade till att på detta område genomföra principen om jämställdhet mellan män och kvinnor. Ändringarna innebar främst att den dittillsvarande s. k. hemmafruförsäkringen ersattes med en hemmamakeförsäkring. De särregler för kvinnor, som numera återstår inom sjukförsäkringen, gäller moderskapsförsäkringen som bl. a. ger ekonomiskt stöd under vissa förutsättningar till modern under barnets första levnadsmånader. Den stundom ifrågasatta möjligheten att utsträcka detta stöd till att även gälla fadern har ett nära samband med frågan om införande av ett eventuellt vårdbidrag. Dessa frågor övervägs f. n. inom familjepolitiska kommittén, som väntas lägga fram sitt slutbetänkande i början av 1972.

Även arbetarskyddslagen innehåller särbestämmelser för kvinnor. Av direktiven för den i fjol tillsatta arbetsmiljöutredningen framgår att det ingår i utredningens uppdrag att pröva behovet i framtiden av sådana bestämmelser.

Även på andra lagstiftningsområden än de nu nämnda, exempelvis inom familjerätten, pågår utredningsarbete för vilket en ledande princip angetts vara att åstadkomma jämställdhet mellan män och kvinnor.

Genom den utveckling som skett och som alltjämt pågår inom lagstiftningen i det av motionärerna berörda hänseendet anser utskottet att syftet med motionen är i allt väsentligt tillgodosett. Något riksdagens initiativ i anledning av motionen är därför inte påkallat och utskottet får således hemställa

att motionen 1971: 339 inte föranleder någon riksdagens åtgärd.

Stockholm den 26 oktober 1971

På socialförsäkringsutskottets vägnar

ERIC CARLSSON

Närvarande: herrar Carlsson i Vikmanshyttan (c), Lundberg (s), Fredriksson (s), fröken Sandell (s), herrar Magnusson i Nennesholm (c), Karlsson i Ronneby (s), fru Håvik (s), herrar Nordberg (s), Marcusson (s), fröken Bergström (fp), herrar Jonsson i Alingsås (fp)*, Adolfsson (m), Björk i Gävle (c) och Olsson i Stockholm (vpk).

* Ej närvarande vid betänkandets justering.

